

IN MEMORIAM

PROF. DR. SC. DRAGO PAVIĆ (1933. – 2023.)

Jedan od velikana hrvatskog pomorskog prava i vodeći stručnjak iz područja pomorskog osiguranja, prof. dr. sc. Drago Pavić, preminuo je 4. lipnja 2023. godine u devedesetoj godini života. Smrt uvijek dolazi neočekivano i iznenada, čak i kad smo svjesni njezine blizine. Zbog toga smo njegov odlazak doživjeli nespremno i iznenada.

Profesor Pavić rođen je 27. studenoga 1933. godine u Hvaru, gdje je završio osnovnu školu. Učiteljsku školu završio je 1952. godine u Zadru, a Višu pedagošku školu 1956. godine u Splitu. Diplomirao je 1964. godine na Pravnom fakultetu u Splitu. Poslijediplomski studij iz trgovačkog prava završio je 1975. godine na Pravnom fakultetu u Zagrebu, stekavši zvanje magistra pravnih znanosti. Doktorat društvenih znanosti iz područja pravnih znanosti stekao je 1978. godine na Pravnom fakultetu u Zagrebu. U znanstveno-istraživačko zvanje znanstvenog savjetnika izabran je 1989. godine kada je stekao i znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora. Odlukom Senata Sveučilišta u Splitu, 1998. godine trajno je izabran u znanstveno-nastavno zvanje redovitog profesora.

Titularni član (*titulary member*) Međunarodnog pomorskog odbora postao je 1994. godine. Bio je glavni urednik časopisa *Svijet osiguranja* (1998. – 2001.), a od 2001. godine redoviti član Akademije pravnih znanosti Hrvatske. Dobitnik je Nagrade grada Splita za znanost 1987. godine i godišnje Nagrade za doprinos u znanosti Splitsko-dalmatinske županije 1999. godine.

Tijekom svog radnog vijeka ostvario je zavidnu gospodarsku, nastavnu i znanstvenu karijeru. Nakon što je završio Pravni fakultet, 1965. godine započela je njegova gospodarska karijera. U narednom je razdoblju obnašao rukovodeće poslove u Jadranskom osiguravajućem zavodu u Splitu i Croatia osiguranju. Tamo je punih sedamnaest godina obavljao dužnost direktora Filijale za osiguranje transporta i kredita u Splitu, a dvije je godine bio savjetnik generalnog direktora u Zagrebu. Osim što je djelovao u gospodarstvu, sustavno se bavio znanstveno-istraživačkim radom na području pomorskog prava, posebice pomorskog osiguranja, što je potvrdio brojnim publiciranim radovima.

Nastavnu karijeru na visokoškolskim učilištima započeo je 1971. godine na Višoj ekonomskoj školi u Splitu. Od školske godine 1986./1987., predavao je na

Pomorskom fakultetu u Splitu kolegije Pomorski prijevozi, Pomorske havarije i osiguranje te Trgovačko pravo. Od 1997. do 2004. godine bio je dekan Pomorskog fakulteta u Splitu. Bio je stalni suradnik na poslijediplomskom studiju Pravo mora Pravnog fakulteta u Splitu za disciplinu pravo osiguranja. Sudjelovao je u izvođenju nastave na više poslijediplomskih studija (Pomorski fakultet u Rijeci, Pravni fakultet u Rijeci i Ekonomski fakultet u Zagrebu) iz pomorskopravnih kolegija i kolegija iz prava osiguranja.

Aktivno je sudjelovao na brojnim savjetovanjima i seminarima u organizaciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatskog društva za pomorsko pravo, Udruge pravnika u gospodarstvu Split, hrvatskih i inozemnih osiguratelja te odvjetničkih kuća s temama iz pomorskog prava, osiguranja i trgovačkog prava. Bio je stalni suradnik *Pomorske enciklopedije* te urednik struke Pravo osiguranja i autor u projektu *Pravnog leksikona* u izdanju Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Aktivno je sudjelovao u radu na reviziji Zakona o obveznim odnosima i Pomorskog zakonika. Bio je redoviti suradnik Znanstvenog savjeta Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Kao glavni istraživač vodio je znanstveno-istraživački projekt »Hrvatsko pravo osiguranja u uvjetima europske integracije«. Bio je prvi glavni urednik novopokrenutog časopisa *Svijet osiguranja* 1998. godine u Zagrebu.

Profesor Pavić bio je naš vodeći stručnjak i najplodniji pisac iz područja pomorskog osiguranja. U sklopu svoje znanstvene karijere objavio je sljedeće knjige: *Prijevoz kontejnerima*, Zagreb, 1983.; *Pomorsko osiguranje*, knjiga prva, Zagreb, 1986.; *Institutske klauzule pomorskog osiguranja*, Zagreb, 1991.; *Pomorsko osiguranje*, knjiga druga, Zagreb, 1994.; *Pravo pomorskog osiguranja*, Zagreb, 1997.; *Saobraćajno pravo* (koautor), Novi Sad, 1990.; *Rječnik osiguranja* (koautor), Zagreb, 1997.; *Trgovačko pravo I* (udžbenik), Split, 1998.; *Pomorsko pravo*, knjiga treća, *Pomorske havarije i osiguranje* (udžbenik), Split, 2000.; *Pomorsko pravo*, knjiga druga, *Pravo pomorskih prijevoza* (udžbenik), Split, 2002.; *Pomorske havarije i osiguranje* (udžbenik), Split, 2003.; *Komentar Zakona o obveznim odnosima* (koautor), Zagreb, 2005. Nakon umirovljenja objavljuje svoja najznačajnija djela: *Pomorsko imovinsko pravo* (udžbenik), Split, 2006.; *Ugovorno pravo osiguranja – komentar zakonskih odredbi*, Zagreb, 2009.; i, konačno, *Pomorsko osiguranje – pravo i praksa* u izdanju Književnog kruga Split, 2012. godine. Također je autor više priručnika, a objavio je više od četrinsto znanstvenih i stručnih radova, rasprava, stručnih prikaza, enciklopedijskih članaka i izlaganja iz područja pomorskog i trgovačkog prava.

Njegov znanstveni doprinos, kao autora i pisca, pokazuju nam već njegova ranija djela, kao što su knjige *Pomorsko osiguranje I. i II.*, koje i danas predstavljaju rijetkost u svjetskoj stručnoj publicistici jer su stručno i cjelovito obrađena

pomorska osiguranja. S tim se radovima profesor Pavić predstavio kao osoba s velikim teoretskim i praktičnim znanjem iz prava osiguranja. Knjiga *Prijevoz kontejnerima* je jedinstvena jer na sveobuhvatan način prikazuje pravne učinke prijevoza stvari u kontejnerima. U nastavku se posebno izdvajaju i prikazuju tri njegova posljednja djela, jedan udžbenik i dvije knjige koje su ujedno i kruna njegova znanstvenog rada.

Pomorsko imovinsko pravo je udžbenik u izdanju Književnog kruga Split, 2006. godine. Sadrži šesto dvadeset i jednu stranicu. U njemu su cjelovito i sistematski prikazani i objašnjeni najvažniji klasični instituti pomorskog imovinskog prava, njegovo suvremeno pravno stanje i fenomeni praktične primjene. Okosnicu tog udžbenika čini Pomorski zakonik iz 2004. godine, kao i drugi međunarodni i nacionalni propisi. Podijeljen je u pet glava (Uvod u pomorsko imovinsko pravo, Odgovornost vlasnika broda (brodara), Ugovori o iskorištavanju brodova, Pomorske havarije i Pomorsko osiguranje) u kojima je autor složene institute pomorskog imovinskog prava obradio jasnim i pitkim stilom uz zadržavanje vrlo visokog stupnja pravne preciznosti. Posebna je kvaliteta ovog udžbenika što je jednaka pažnja posvećena teoretskoj obradi instituta pomorskog imovinskog prava i njihovoj praktičnoj primjeni u plovidbenoj, gospodarskoj, sudskoj i nastavnoj praksi. Takvo metodološko i sadržajno opredjeljenje pisca u obradi ove složene materije vidljivo je na svakoj stranici ovog iznimnog djela. Prikazujući i analizirajući institute pomorskog imovinskog prava, autor je odgovorio na brojna pitanja na koja pomorski poduzetnici, ali i zapovjednici brodova i članovi posade nailaze u svakodnevnoj praksi. U udžbeniku je prikazan i pojašnjen poseban položaj zapovjednika broda, s obzirom na njegove obveze i odgovornosti povezanih s različitim aspektima pomorskih prijevoza robe i putnika morem, pomorskih nesreća i pomorskog osiguranja. Iza svake tematske cjeline nalazi se osvrt na zapovjednikove dužnosti u važnim i složenim pomorskopравnim odnosima tijekom obavljanja plovidbenih aktivnosti i u uvjetima opasnosti za brod, osobe i stvari na brodu te za morski okoliš. Autor je uz knjigu priložio i niz iznimno korisnih i relevantnih prijevoda pomorsko-pravnih izvora, uključujući York-Antverpenska pravila iz 1994. i 2004., Lloyd'sov standardni obrazac ugovora za spašavanje, Institutske klauzule za osiguranje robe (A, B i C), Institutske klauzule za osiguranje brodova na vrijeme (ITC 1995.) te Institutske klauzule za osiguranje brodova od ratnih rizika i rizika štrajka (1995.). Knjiga *Pomorsko imovinsko pravo* prvenstveno služi kao udžbenik namjenjen studentima prijediplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija pravnih i pomorskih fakulteta, kao obvezna literatura na visokoškolskim institucijama. Međutim, ona nije samo neizostavna znanstveno-stručna literatura za studente i nastavnike

visokih učilišta na kojima se proučava pomorsko pravo, nego je i dragocjeno štivo svim onima koji su profesionalno vezani uz pomorsku djelatnost.

Sljedeća knjiga, *Ugovorno pravo osiguranja – komentar zakonskih odredbi* objavljena je 2009. godine u izdanju nakladnika Tectus d.o.o., Zagreb. Napisana je na šesto osamdeset i četiri stranice i predstavlja prvi pokušaj da se u Republici Hrvatskoj cjelovito na jednom mjestu analiziraju i znanstveno-stručno objasne zakonske odredbe o ugovoru u osiguranju i to u svim vrstama osiguranja (imovinsko, pomorsko i životno). U tu su svrhu u knjizi analizirani svi relevantni domaći propisi: Zakon o obveznim odnosima (2005.), Pomorski zakonik (2004.), Zakon o obveznim i stvarnopravnim odnosima u zračnom prometu (2008.), Zakon o osiguranju (2008.), Zakon o obveznim osiguranjima u prometu (2005.), kao i europska legislativa, judikatura i doktrina (EU Council Insurance Directives, ZOS –2008., njemački VVG–2007., Uredbe Vijeća EU Rim I.–2008. i Rim II.–2007. i dr.). Izniman je doprinos ove knjige što se u njoj uspoređuju zakonska rješenja našeg prava s relevantnim rješenjima drugih pravnih sustava. Komentar pojedinih zakonskih odredbi je opširan, cjelovit, sustavno povezan s odgovarajućom materijom iz drugih zakona, uspoređen i ilustriran s poredbenopravnim rješenjima. U komentaru su, gdje god je to bilo potrebno, prikazane domaće i inozemne sudske prakse, posebno u tumačenju odredbi pomorskog osiguranja. Dok je dotadašnju literaturu krasio fragmentalni prikaz ugovora o osiguranju u pojedinim vrstama osiguranja ili pak obrada specifičnih problema iz materije ugovora o osiguranju prikazana u znanstvenim i stručnim radovima objavljenim u pojedinim časopisima i zbornicima s raznih savjetovanja, u ovoj su knjizi s teoretskog i praktičnog stajališta na jednom mjestu obrađeni svi specifični pravni instituti prava osiguranja. Takav pristup čini ovu knjigu nezaobilaznim štivom za svakog tko želi cjelovito upoznati tu važnu pravnu materiju. U uvodnom dijelu knjige temeljito su obrađeni pravno-teoretski pravni izvori ugovornog prava osiguranja, povijest njihova nastajanja, pojam i pravna obilježja ugovora o osiguranju te njegova pravna narav. Autor ističe praktičnu primjenu zakonskih odredaba i svakodnevnu praksu osiguravajućih društava, koju također navodi, te tako svestrano osvjetljava same zakonske odredbe o pojedinim institutima prava osiguranja. Knjiga predstavlja iscrpan i pouzdan vodič za sve one koji su praktično, stručno ili samo teoretski zainteresirani za područje osiguranja, posebice osiguratelje i reosiguratelje, zastupnike osiguranja i posrednike, pravosudne institucije, visokoškolske ustanove, studente, odvjetnike, bilježnike, trgovačka društva i dr. Može se reći kako je ova knjiga doista jedinstvena, ne samo u Republici Hrvatskoj, nego i izvan njezina područja. Ona je enciklopedijski priručnik, kombinacija teorije i prakse ugovornog prava osiguranja, knjiga za svakog koga interesira osiguranje ili se susreće s nekim problemima osiguranja.

Posljednja knjiga, *Pomorsko osiguranje – pravo i praksa s osnovama kopnenoga i zračnog transportnog osiguranja* u izdanju Književnog kruga Split, 2012. godine, napisana je na petsto šezdeset i dvije stranice. U njoj se cjelovito prikazuje i objašnjava sustav pravnih normi pomorskog osiguranja, specifični instituti toga prava, kao i odgovarajuća poslovna praksa. Radi cjelovitosti obrade sustava transportnih osiguranja, knjiga sadrži i prikaz osnova kopnenog i zračnog transportnog osiguranja. Podijeljena je u dva dijela, na opći i na posebni dio. U uvodu općeg dijela analizira se pomorsko osiguranje iz povijesnog aspekta i uloge osiguranja u gospodarstvu te pitanje organizacije pravnih izvora osiguranja. Pritom se institut pomorskog osiguranja promatra zasebno, ali i kao dio transportnog osiguranja općenito. U drugoj glavi općeg dijela, autor detaljno i iscrpno razlaže materiju ugovora o pomorskom osiguranju poštujući logičan redoslijed relevantnih elemenata ugovora o pomorskom osiguranju. Razrada navedene materije temelji se na tumačenju relevantnih odredaba Pomorskog zakonika, standardnih uvjeta pomorskog osiguranja, te, što je poseban doprinos ovog djela, najnovijih redakcija institutskih klauzula i ostalih izvora autonomnog karaktera (Institutске klauzule za osiguranje robe iz 2009. godine, Incoterms 2010. i dr.). U posebnom dijelu knjige, kao samostalne cjeline, proučava se osiguranje robe u prijevozu, osiguranje plovnih objekata, osiguranje vozarine, osiguranje od odgovornosti (P&I osiguranje) te uloga zapovjednika u slučaju ostvarenja osiguranog slučaja. Nakon toga, autor analizira opće odredbe kopnenog transportnog osiguranja, dok se na kraju ovog dijela izlaže materija općih odredbi zračnog transportnog osiguranja. Uvažavajući nezamjenjivu ulogu instituta osiguranja u pravno-ekonomskim odnosima te imajući na umu potrebu da se pravo osiguranja sustavno izučava i podučava na visokoškolskim ustanovama, prvenstvena namjena ove knjige jest poslužiti kao udžbenik za prijediplomske, diplomске i poslijediplomske studije. Međutim, knjiga također pronalazi svoju neizostavnu primjenu pri usavršavanju zaposlenika u osigurateljskoj industriji, odvjetnika i svih onih koji su u sklopu svoje profesionalne djelatnosti vezani uz institut osiguranja. Važno je istaknuti kako autor kroz čitavu knjigu ukazuje na bogatu relevantnu domaću i inozemnu sudsku i arbitražnu praksu te tako dodatno pojašnjava ovu kompleksnu materiju. To je od osobite važnosti za svakog tko se susreće s institutom osiguranja, te nailazi na brojne probleme koji iziskuju poznavanje i uvid u praksu koju stvaraju sudovi i relevantna arbitražna sudišta.

Navedene su knjige nastale kao logična posljedica dugogodišnje bogate znanstvene, nastavne i gospodarske karijere profesora Pavića. Osim svoje znanstvene vrijednosti, one imaju i neprocjenjivu stručnu i praktičnu vrijednost. Krasi ih jasnoća izričaja, preglednost i sustavnost izlaganja, pa se može reći da se izrazito komplicirana i zahtjevna materija pomorskog imovinskog prava

i prava osiguranja izlaže na lako razumljiv i koncizan način. Stil pisanja u navedenim djelima obilježava jasna i logična rečenica koja je, unatoč složenoj materiji, prikazana razumljivo i pregledno uz istodobno zadržavanje vrlo visokog stupnja znanstvene razine. Ukupno gledajući, sav opus profesora Pavića napisan je jednim osebnim i izvanrednim stilom, bitno drugačijim od stila ostalih kvalitetnih autora i stručnjaka koji su se na različite načine bavili ili se općenito bave materijom pomorskog, trgovačkog i građanskog prava. Taj bismo način pisanja mogli jednostavno nazvati »Pavićev stil«, koji bi mogao poslužiti kao uzor mlađim generacijama i pomoći im da postanu poznati i priznati stručnjaci iz područja pomorskog prava te sposobni napisati vrhunski vrijednu knjigu. Nabrojene knjige trajno će predstavljati nezaobilaznu literaturu za svakog pomorskog pravnika, ali i za ostale čitatelje koji su profesionalno vezani uz pomorstvo ili transport.

Kao dugogodišnji profesor i dekan Pomorskog fakulteta u Splitu, svojim je prvorazrednim znanstvenim opusom pokazao kako je bio ne samo najbolji poznavatelj problematike prava pomorskog (i općeg) osiguranja, nego i jedan od vodećih hrvatskih pravnika uopće. Visoka znanstvena i praktična razina njegovih djela čine ga nezaobilaznim autorom u svakodnevnom radu. Stoga je taj promicatelj hrvatske pomorske misli ujedno i odgajatelj brojnih generacija studenata, znanstvenika i praktičara. Svojim je radom snažno utjecao na razvitak hrvatskog pomorskog i trgovačkog prava. Njegov izniman doprinos rezultirao je velikim zaslugama i za hrvatsku znanost uopće, a posebno je zaslužan u promicanju znanosti grada Splita, za što je i nagrađen.

Osim toga, osobito je zaslužan i za razvoj visokog pomorskog školstva u Splitu. Tijekom njegova dekanskog mandata, splitsko pomorsko visoko učilište ispunilo je sve zahtjeve strogih međunarodnih standarda za školovanje pomoraca i postalo ravnopravnim članom svjetskog sustava pomorskog školstva, čije su diplome priznate svugdje u svijetu. Odlukom Senata splitskog Sveučilišta i Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, 2003. godine vraćena je gradu Splitu institucija Pomorskog fakulteta, a nesumnjivo je za to najzaslužniji upravo profesor Pavić.

Kao vrstan pedagog, stručnjak i znanstvenik, bio je strpljiv i poticajan mentor diplomandima, magistrandima i doktorandima, pod čijim su mentorskim vodstvom izrađeni znanstveno vrijedni i priznati radovi. Nesebično je prenosio svoje golemo znanje studentima i mlađim kolegama, uvijek dostupan i na raspolaganju, ponašajući se ljudski i pedagoški odgovorno. Generacije studenata pamtit će ga kao vrsnog pedagoga i profesora, a njegovi znanstveni radovi biti će poticaj i budućim generacijama.

Iako se povukao s Pomorskog fakulteta, davne 2004. godine, odlaskom u mirovinu ostao je aktivan u mentorskom radu, pisanju knjiga i znanstvenih članaka. Slobodno je vrijeme provodio na svom rodnom otoku Hvaru i na malenom otoku u skupini Paklenjaka, gdje je vrijeme ispunjavao plovidbom i ribolovom. More mu je oduvijek bila ljubav i trajna inspiracija u stvaralaštvu.

Osobno poznanstvo s profesorom Pavićem, bilo da je riječ o mentorstvu na mojem magisteriju i doktoratu ili kroz poslovnu suradnju tijekom više od dvadeset godina, izravno je utjecalo, na najbolji mogući način, na moju profesionalnu karijeru te sam počašćena jer sam imala sreću učiti od najboljeg. Profesor Pavić trajno je obilježio moj znanstveni put i bio snažna podrška, uzor i primjer sveučilišnog nastavnika, znanstvenika i člana akademske zajednice, kakvih je danas, nažalost, sve manje. Na nama, koji smo ga poznavali i surađivali s njime, ostaje zadaća sačuvati sjećanje na njegovo znanstveno djelo te pokušati slijediti njegov pristup i predanost radu.

Zadržimo ga u trajnom sjećanju i zahvalimo mu na sve spomenute i nespomenute uspjehe, rezultate i odlike, bilo da je riječ o profesionalnoj i znanstvenoj karijeri ili o ljudskim osobinama koje su krasile ovog iznimno cijenjenog profesora.

Prof. dr. sc. Ranka Petrinović, redovita profesorica u trajnom zvanju
Pomorski fakultet Sveučilišta u Splitu